

UKA 2017/14
24. oktober 2017
Bendt B. Kristiansen

Nunanut allanut tunngasunut naalackersuinikkut nassuiaat 2017

(Namminersornermut, Nunanut allanut tunngasunut Nunalerinermullu Naalackersuisoq)

Naalackersuisut qujanaq 2017-imut Nunanut allanut tunngasunut naalackersuinikkut nassuiaammut.

Ukiut tamaasa Nunanut allanut tunngasunut naalackersuinikkut nassuiaat tunuliaqutaralugu ukiup ingerlasimanera oqallisigisarpaput. Inuit Ataqatigiinniit nassuiaat nuannaarutigaput, taannami atorlugu Inatsisartut tamarmiusut ilisimatinneqartarnerat pingaaruteqarpoq, soorluttaa Inatsisartut Nunanut allanut sillimaniarnermullu ataatsimiititaliaat ingerlaavartumik Naalackersuisut nunani allani politikikkut soqutigisatsinnik isumaginninnerannik ilisimatinneqartartoq.

Inuit Ataqatigiinniilli siunissamut isiginerusumik, ukiunik amerlanerusunik siumut qiviartumik oqallittarnissaq inissaminiittoq isumaqarpugut.

Kalaallit Nunaat nunanut allanut tunngasumik politikimik annertunerusumik ingerlatsissasoq isumaqarpugut. Tamanna sulianut Kalaallit Nunaannut immikkut aningaasaqarnikkut nunanullu allanut politikikkut soqutiginaateqartunut eqqummaarinnerusumik isiginnittaaseqarneq aqutugalugu pissaaq.

Nunanut allanut politiki nunatsinni namminermit pisunut annertuumik attuumassuteqartoq Inuit Ataqatigiinni isumaqarpugut. Matumani nunat allat suleqatigalugit Kalaallit Nunaata soqutigisaanik aallussinissaq eqqarsaatigaput.

Taamaammalliuna Pituffimmi sullissinissamik isumaqatigiissut nunanut allanut politikimut atatillugu annertuumik pingaaruteqartoq isumaqartugut, Pituffimmimmi isertitavut tamakkiisut Kalaallit Nunatsinni BNP-p tamarmiusup 10 procentiannik annertussuseqarsimasuummata.

Ilaatigut kalaallit/qallunaat suliffeqarfiutaasa Pituffimmi sullissinissamik isumaqatigiissutinik isumaginnittuunissaat illersornissamik isumaqatigiissutip siunertaraa, taamaammallu Exelis Services A/S-ip, ullumikkut Vectrus Services A/S-imik ateqalersup isumaqatigiissusiorfigineqarnera isornarluinnartuusoq isumaqarpugut. Ullumikkummi kikkut tamarmik suliffeqarfiup taassuma Amerikamiunit pigineqarnera qularinngilaat, tamannalu Inuit Ataqatigiinnit erseqqissaatiguarparput. Taamanikkullu naalackersuinikkut kukkuluttorsimanerup kinguneri ullumikkut naalackersuinermi sulinermit sulii aporfilersuipput, tassami 2014-imili Permanent Comitte aammalu Joint Comitte-mi isumaqatigiissutit naapertorlugit sulisoqarsinnaajunnaaqqavoq Pituffimmi servicekontrakt-ip isumaqatigiinniutigineqarnerata nalaani comitte-t pineqartut sulisinnaasimangimmata, taamattaarlu aamma nunatta karsianut akileraartarnikkut isertitassaraluanik ukiukkaartumik annertuumik annaasaqaateqartitalissamatigut.

Pituffimi sullissinissamik isumaqatigiissummik nutaamik suliariumannittussarsiuussinissap nutaap nukingiuullugu isumagineqarnissaa Inuit Ataqatigiinnit Naalackersuisunut kaammattuutigiumavarput. Aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu tamatuma piaarnerpaamik qulakkeernissaa pisariaqarluinnarpoq. Pituffimmi sullissinissamik isumaqatigiissutip nutaap

INUIT ATAQATIGIIT

Inatsisartuni

suliffeqarfimmut kalaallinit/qallunaanit pigineqartumut isumagisassanngortinneqarnissaa pingaarpoq, tamannalumi aamma Illersornissamik isumaqatigiissutip siunertaraa. Tamanna nunanut allanut politikikkut suliassat pingaaruteqarnerpaat ilagaat.

Tuluit EU-mit aninissaasa tamatumalu Kalaallit Nunaannut aningaasaqarnikkut kinguneqaatissaasa Naalackersuisunit immikkut eqqummaariffigineqartariaqartut Inuit Ataqatigiinnit isumaqarpugut. Tuluit EU-mut akiliutaat, akiliutigineqartartut tamarmiusut 16 procenteraat, nunanillu OLT-mik aqqissuussinermut ilaasunit 27-init qulingiluat tului ukiualunnguit qaangiuppata EU-mi ilaasortaajunnaarneranni aqqissuussinermut ilaajunnaassapput. Ullumikkut Kalaallit Nunaat EU-mik arlalitsigut suleqatigiinnissamik isumaqatigiissuteqarpoq, ilaatigut aalisarnikkut, tassanilu aningaasalersuisarnermik isumaqatigiissut ukiumut 250 mio. kr-inik naleqartoq ilaavoq. Aningaasat taakku pingaarnermik kalaallit inuussuttortaasa ilinniartitaaneranni atorineqartarput. Kalaallit Nunaat, nunani EU-p avataaniittuni EU-mit aningasanik amerlanerpaanik pissarsisartuuvoq, tamannali pingaarnertut illuatungeriilluni suleqatigiinnermik akuusunut tamanut iluaqutaasumik pingaarnertut patsiseqarpoq. Tamanna suli paaqqtarilluassavarput -aamma Brexitip kingorna EU-mut allatut ilusiligaasumut.

Aningaasalersuisarnermik isumaqatigiissut 2020-mi atorunnaassaaq. Suleqatigiinnissamik periarfissanik aalajangersaanissaq Kalaallit Nunaat aningaasaqarnikkut immikkut soqutigisarigaa Inuit Ataqatigiit isumaqarput. Tamanna ilisimatusarnermut paasisutissanillu agguasseqatigiinnerulluarsinnaavoq, soorlu silaannaap pissusaata allanngoriartorneranut tunngasunik, soorluttaaqq issittumi ilisimatusaqatigiinnik pilersitsinissaq suliffeqatigiiffigineqarluarsinnaasoq. Issuttumi ilisimatusarneq soorunami Issittumi ingerlanneqassaaq, matumanilu Nuuk sisimiullu issittumi ilisimatusaqatigiiffittut nunatsinni periarfissaalluarput. Taamaammatt EU-mik ungasinnerusoq isigalugu iluaqutsissarsiffiulluurtumik isumaqatigiissuteqarnissap sulissutiginnissaanik aallartinnissaq siusiginangitsooq isumaqarpugut, taamaammallu Naalackersuisut suliarnik tassanga pingaarnerutitsinissannik kaammattussavagut. Tassungalu atatillugu Bruxellesimi aallartitaqarnikkut suliniutit pisariaqartitanut tamatigut nalimmasagaanerisa nalilersornissaat pisariaqarpoq.

Inuussutissarsiornikkut soqutigisat nunanullu allanut tunngasunik politikikkut soqutigisat ataqatigiipput. Nunatsinni piujuaannartitsinermik aallaaveqartumik annertunerusumik siuariartornissap pilersinneqarnissaa sulissutigineqartariaqartoq Inuit Ataqatigiit isumaqarput, tassanilu aningaasaqarnitta siuarsarneranni killilersugaanngitsumik niuerneramik isumaqatigiissutit, inuussutissarsiutinik nittarsaanerit avammullu niuernerup annertusarneri pingaaruteqarput. Nunatta aningaasaqarneranik patajaallisaanermi aqqissuusseqinnerit kisiisa isiginiarnagit, tunisassiat nunatsinneersut avammut tuniniarnerisa nukittunerusumik sulissutigineqartariaqartut Inuit Ataqatigiit isumaqarput, peqatigisaanillu immitsinnut pilersornitta annertusarneranik suliniuteqartariaqarnerput Inuit Ataqatigiit pingaartitariuarparput.

Suliniutit nammineerluta aallartissinnaasatta saniatigut, inuussutissarsiutinik nunanullu allanut avammut tuniniaanermi siuarsaanermi qallunaat naalackersuisuinik sukkut suleqateqarsinnaanermut periarfissanik misissuinissaq pingaaruteqarpoq. Inuussutissarsiornikut nittarsaassinerni, kalaallit tunisassiaasa qallunaat aallartitaqarfii ikiortigalugit nunarsuarmi piffinni assigiinngitsuni tuniniarneqarnerat kiisalu avammut niuernerimi siunnersuinermik annertusaanermi ersarinnerusumik peqataaneq Nunanut allanut ministereqarfimmik suleqateqatigiissutiginnissaatsinnut assersuutissaapput. Taamattaaq kalaallit tunisassiaasa avammut tuniniarneqarneranni aporfiusut paaarneqarnissaat pingaartutut isigaarput, tassanilu ilaatigut kalaaliminernik 5 kiiluinarnik nassitsinnaanerput eqqaaginnarsinnaavarput. Uumasut neqaat pillugit malittarisassat EU-llu malittarisassai kalaallit tunisassiatsinnik

INUIT ATAQATIGIIT

Inatsisartuni

annertunerusumik avammut niuersinnaanitta aporfiisa annersaannut ilaasut isumaqarpugut. Nunanut allanut tunngasunik nassuiaammi niueqateqanermik misissueqqissaarnerit taaneqarput (qupp. 48), taakkulu Inatsisartut Nunanut allanut Sillimaniarnermullu ataatsimiititaliaannut saqqummiunneqarlutik oqallissigineqartariaqartut Inuit Ataqatigiinni isumaqarpugut.

Inuit Ataqatigiit ilanngullugu eqqumiitsuliornerup kulturillu siuarsartariaqarnerat pingaartipparput, nunatsinnimi filmiliat nunatta killeqarfii qaangerlugit anngussinnaapput, nunattalu takorniarfittut nittarsaanneqarnerannut uagut politikereit Visit Greenlandilluunniit nittarsaassisinnaanerannit sunniuteqarnerusinnaallutik. Eqqumiitsuliorneq kulturilu, soorlu erinarsorneq, nipilersorneq filmiilluunniit nunarsuarmi ilisarnaatitsitut isigisinnaavavut. Nunatsinni eqqumiitsuliornerup kulturillu siuarsarnerannut aningaasaliinitsigut, eqqumiitsuliorneq kulturilu aamma avammut niuerutaalluarsinnaapput. Eqqumiitsuliorneq kulturilu nunanut allanut politikikkut suliniutitta pissusissamisoortumik nanginnerattut isigisinnaavavut.

Kalaallit Nunaata sillimaniarnikkut illersornissakkullu soqutigisai qallunaat naalakkersuisuinit isumagineqarput. Inuit Ataqatigiillu isumaqarpugut uagut nammineerluta Inatsisartuni Naalakkersuisunilu nammineq nunatsinni illersornissakkut apeqqutit annertunerusumik isummorsorfigisariaqalerivut. Taamaammallu Inuit Ataqatigiit Inatsisartut 2017-imi upernaakkut ataatsimiinnerani illersornissatta siunissami qanoq isikkoqarumaarnera pillugu oqallinnermik pilersitsivugut. Taamaammalliuna Inuit Ataqatigiit illersornissakkut politikimik siunnersuummik saqqummiussisugut. Kalaallit Nunatta illersorneqarnerata qanoq patajaallisarnissaa taamaallaat Folketingimi qallunaallu naalakkersuisuini isummerfigineqartariaqartutut isigiinnarsinnaajunnaarparput. Tusarniaavigineqarnissarput, ataqqineqarnissarput inuiaqatigiinnitsinnullu tunngasunik akuliutsinneqartarnissarput pissusissamisoorpoq. Tamannalu aamma aalajangernerni maanngaanniit 3.000 km-eririk ungasitsigisuni pisuni.

Ukiut aggersut siumut qiviassagutsigut nunanut allanut politikimi suliniutitsinni patajaallisaaissamut Inuit Ataqatigiit erseqqissunik anguniagaqarput. Nunanut allanut tunngasunik politikikkut periusissiaq 2011-meersoq nutarterneqartariaqarpoq, taamatullu suliaqarnermi Inatsisartut tamarmiusut akuliutsinneqartariaqarput, taamaaliornissamilu nunanut allanut sillimaniarnermilu politikikkut siunissami tulleriarinissat pillugit oqallinnerit pissusissamisoorput. Periusissiap saqqummiunneqarnerata kingorna nunanut allanut politikimi pisoqarsimaqaaq.

Nunarput Issittumut, ukiuni qulikkaani kingullerni nunarsuarmi pingaaruteqariartortumut tunngasumik periusissiaqartariaqartoq isumaqartuaannarpugut. Arcric Circle tassunga assersuutissat ilagiinnarpaat, tassani inuit 2.000-init amerlanerusut nunanit 50-init sinnerlugit amerlatigisuneersut peqataasarput. Tassanilu Kalaallit Nunaat Issittorlu tamanit oqallisaavoq, tassanili uagut nammineerluta soqutigisatsinnik saqqummiussuisuunissarput nunallu tamalaat suleqatigiinnerani issiaqataalluta nammineq oqalunnissarput pingaaruteqarpoq.

Illersornissamik isumaqatigiissut ullutsinni politikikkut inissisimanermut naapertuunnerusunngorlugu isumaqatiginninniutigeqqinneqartariaqartoq isumaqarpugut, tassanilu taamaaliornikkut ullumikkut politikikkut oqartussaanerunerput immikkut eqqarsaatigaarput.

Nunani Avannarlerni Killerni suleqatigiinneq immikkut siuarsarneqartariaqarpoq, tassanilu killeqanngitsumik niueqatigiissinnaanermik isumaqatigiissut niueqatigiinnissamilu periarfissat kiisalu nunat Nunani Avannarlerni Killerniittut pingasut akornanni niueqatigiinneq annertusarneqartariaqarpoq. Naalakkersuisutigoortumik suleqatigiinnerup Nunat Avannarliit

INUIT ATAQATIGIIT

Inatsisartuni

Killiit ministerrådiannik immikkoortuni naapertuuttuni pilersitsinikkut patajaallisarneqarnissaa kissaatigaarput.

Parisimi isumaqatigiissutip atortuulersinneqarnerata kinguneri misissorneqarlutik Inatsisartunut saqqummiunneqartariaqartut Inuit Ataqatigiinni isumaqarpugut, taamaalillutalu silaannaap minguinnerulerneranut suleqataalluta. Ataatsimut isigalugu tamanna Naalakkersuisut aalajangernerminni toqqammavigisaat Inatsisartuni tamanilu saqqumilaarnerusariaqartut isumaqarpugut.

Nunarsuarmi ammanerujartortumi eqqissineq niueqatigiinnerlu pingaartillugit nunat tamalaat akornanni siuariartornermut peqataaqataanitsigut nunarsuup pitsaanerulernissaanut ilapittuisariaqartugut Inuit Ataqatigiinni isumaqarpugut. Tassanilu FN-ip piujuaannartitsinermi anguniagai pingaaruteqarluinnartumik inissisimapput, tassungalu tunngasumik suliniutit pingaartinneqartariaqartut isumaqarpugut.

Naggataagut Camp Century pillugu paasisat kingulliit Aarhus Universitet-imi lektor emeritus Henry Nielsen-imit atuaganngorlugu saqqummersinneqalersut Inuit Ataqatigiit assut ilungersunartumik isigaagut. Taamani qallunaat politikeriisa tungaannit nunatsinnut tunngassuteqartuni suusupagineqartarsimanerput naaffeqanngittumillusoq ulloq manna tikillugu qaqilerneqaqattaartuarput, pissutsillu taamak issimaneri akuersaanngilluinnarparput, tamannalu pillugu Naalakkersuisut aammalu Nunanut Allanut Sillimaniarnermullu ataatsimiititaliaq qallunaat naalakkersuisuinut piaartumik nassuiaaqqusillutik saaffiginnittariaqarput.